

Kan du svare her i Harstad Tidende

Landssvikoppgjøret

A. Trondsen adv. 24/10 Botnes

AV ATLE TRONDSEN

I et innlegg i Harstad Tidende nylig skriver Daniel Nestby at Norge var i krig med Tyskland bare fra 9. april 1940 til 10. juni samme år. Han trekker den slutningen at krigen ikke varte fram til 8. mai 1945 fordi Norge kapitulerte betingelsesløst i juni 1940, og han hevder at det var sluttet fred da. Denne fredsslutningen sammenligner han med situasjonen da Tyskland kapitulerte betingelsesløst for de allierte landene i 1945.

Hvor mye av denne påstanden som er et bevisst forsøk på historieforkjøring, og hvor mye som skyldes uvitenhet om de faktiske forhold, er ikke jeg den rette til å uttale meg om. Faktum er imidlertid at det er himmelvid forskjell på Norges overgivelse til de tyske styrker i april 1940 og Tysklands kapitulasjon overfor seiersmaktene i 1945. Overgivelsen i Norge var i høyeste grad en militær overgivelse, og ikke en overgivelse i politisk forstand. Dette forholdet ble understreket ved at Norges lovlige utnevnte regjering, sammen med kongefamilien, reiste til London, der

den i eksil fortsatte sitt arbeid for Norges interesser.

Også på hjemmebane fortsatte kampen mot nazistene. Her var Hjemmefronten den fremste aktør. Men også enkelte organisasjoner påførte okkupantene og deres NS-medløpere prestisjenederlag. Dette gjaldt f.eks. lærerne, som nektet å undervise barna etter nazistisk ideologi. De gikk ut av denne striden som seierherrer, til tross for at hundrevis av dem måtte tåle opphold i iskalde fangeleire på Jørstadmoen og på Kirkenes.

Jeg nevner også den norske handelsflåten, som de allierte ledere hevder hadde uvurderlig betydning for utfallet av krigen. Etableringen av de norske militære styrker i utlandet og deres aktivitet viser selvsagt også at det langt fra hersket fred mellom Norge og Tyskland før 8. mai 1945.

Den tyske kapitulasjon for seiersmaktene var derimot en total kapitulasjon, satt i scene av representanter for det daværende nazistyre i Tyskland. Nestby synes videre det er påfallende at bare en kategori av folket ble straffet i landssvikoppgjøret, mens tyskerar-

beiderne som arbeidet i tyske forlegninger og på tyske festningsverk under krigen ikke ble straffet.

Isolert sett kan en kanskje si at det var forkastelig at folk tok seg tyskerarbeid, selv om dette i ettertid ikke ble vurdert som lovbrudd. Vi skal imidlertid huske på at landet levde under en krigsøkonomi forårsaket og styrt av tyskerne. Også under slike forhold gjaldt det for mange å overleve. Valgmulighetene var ikke store. Tyskerarbeid betydde en fortjeneste som mange kanskje ikke kunne klare seg uten.

Når det er sagt, var det mange som nektet å gjøre tyskerarbeid, men som ble tvunget til dette.

En interessant problemstilling er hvilke økonomiske følger krigen fikk for privat og offentlig økonomi på noe lengre sikt.

Dette er det forsket lite på. Etter å ha studert statistiske opplysninger om privat og offentlig gjeld i en nord-norsk kystkommune umiddelbart før og etter krigen, kan det konstateres at 30-årenes gjeldstyngede kommune og dens like gjeldstyngede skatteyttere faktisk gikk inn i fredsårene med en lang

mindre tyngende gjeld totalt sett enn før krigen. Arbeidet med å redusere gjeld begynte riktignok i 30-årene, men en opphetet krigsøkonomi førte til at det ble flere penger i omløp, til fordel for dem som hadde tunge lån å betjene.

Til slutt spør Nestby hvem som ytet størst bistand til tyskerne, NS eller tyskerarbeiderne, og kommer til den gale konklusjon at det var tyskerarbeiderne, mens NS bare dannet et parti. Nestby glemmer tilsynelatende at NS var et miniparti som var tillatt i landet under krigen bare i kraft av sitt samarbeid med tyskerne, og at partiets leder Vidkun Quisling etter krigen ble dømt til døden for landsforræderi og skutt. Nasjonal Samlings virksomhet påførte som kjent landet ubotelig skade, og ordet quisling er blitt et internasjonalt ord for forræder.

Arbeiderne på tyske anlegg var derimot som oftest gode nordmenn som måtte avfinne seg med okkupantene, men som ikke støttet dem.